

6. אור החיים בראשית* פרשת וירא) פרק כא פסוק א
וה' פקד וגו' כאשר אמר. פי' לא לצד שהתפלל על אבימלך ומטעם כל
המתפלל על חבירו וכו' וזולת זה לא היה נפקד וזה ימעיט ח"ו
ההבטחה האמורה בתחלת הפרשה אלא כאשר אמר:

אברהם כביכול מתאכזר על בניו

7. בראשית* פרשת וירא) פרק כא פסוק ח י
(ח) ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק:
(ט) ויתרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק: (י)
ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה
הזאת עם בני עם יצחק:
רש"י
(ט) מצחק - לשון עבודה זרה, כמו שנאמר ויקומו לצחק. דבר אחר
לשון גילוי עריות, כמה דתימא (להלן לט יז) לצחק ב'. דבר אחר לשון
רציחה כמו (ש"ב ב יד) יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו וגו'.

8. רמב"ם בראשית* פרשת וירא) פרק כא פסוק ט
ואני אומר חס ושלום שיהא בביתו של צדיק כך, איפשר מי שכתוב בו
כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו וגו' (לעיל יח יט) יהא
בביתו עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכת דמים, אלא אין צחוק האמור
כאן אלא לשון ירושה, שמשעה שנולד יצחק היו הכל שמחין, אמר
להם ישמעאל שוטים אני בכור ואני נוטל פי שנים, שמתשובה שאמרה
שרה אמנו לאברהם אתה למד וכו', ונראין דברי מדבריו:

9. בראשית* פרשת וירא) פרק כא פסוק ח יד
(יא) וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו: (יב) ויאמר אלקים
אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך כל אשר תאמר אליך
שרה שמע בקלה כי ביצחק יקרא לך זרע: (יג) וגם את בן האמה לגוי
אשימנו כי זרעך הוא: (יד) וישכם אברהם בבקר ויקח לחם וחמת מים
ויטן אל הגר שם על שקמה ואת הילד וישלחה ויתלק ויתנע במדבר
באר שבע:
רש"י

(יא) על אודות בנו - ששמע שיצא לתרבות רעה. ופשוטו על שאמרה
לו לשלחו: ... (יד) לחם וחמת מים - ולא כסף וזהב, לפי שהיה שונאו
על שיצא לתרבות רעה:

10. בראשית* פרשת וירא) פרק כב פסוק א ג
ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם ויאמר אליו
אברהם ויאמר הנני: (ב) ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת
את יצחק ולך לך אל ארץ המרעה והעלהו שם לעלה על אחד הקרים
אשר אמר אליך: (ג) וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמרו ויקח את
שני נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע עצי עלה ויקם וילך אל המקום
אשר אמר לו האלקים:
רש"י

וישכם - נדדו למצוה: ויחבש - הוא בעצמו ולא צוה לאחד מעבדיו,
שהאבהה מקלקלת השורה:

11. בראשית רבה ויילטא) פרשת וירא) פרשה נו סימן ח
א"ר אחא התחיל אברהם תמיה אין הדברים הללו אלא דברים של
תימה, אתמול אמרת כי ביצחק יקרא לך זרע, חזרת ואמרת קח נא
את בנך ועכשיו את אמר לי אל תשלח ידך אל הנער אתמהא, אמר
לו הקדוש ברוך הוא אברהם (תהלים פט) לא אחלל בריתי ומוצא
שפתי לא אשנה, כשאמרתי לך קח נא את בנך לא אמרתי שחטו
אלא והעלהו לשם חיבה אמרתי לך אסיקתיה וקיימת דברי, ועתה
אחתינה ... הדא הוא דכתיב ולא עלתה על לבי זה יצחק.

באור מידת חסד

12. משנה מסכת אבות פרק א משנה ב
שמעון הצדיק היה משירי כנסת הגדולה הוא היה אומר על שלשה
דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים:

13. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת אבות פרק א משנה ב
אמר, שבחכמה, והיא התורה, ובמעלות המידות, והן גמילות חסדים,
ובקיום ציווי התורה, והן הקרבתו - התמדת תיקון העולם, וסידור
מציאותו על האופן השלם ביותר.

פרשת וירא - העמקה במידת חסד

אברהם מתחסד עם הבריות

1. בראשית* פרשת וירא) פרק יח פסוק א ב
וירא אליו ה' באלני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום: (ב) וישא
עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם מפתח
האהל וישתחוו ארצה: (ג) ויאמר אדני-י אם נא מצאתי חן בעיניך אל
נא תעבר מעל עבדך:
רמב"ם

והנכון בעיני שקרא את כולם אדונים, ופנה אל כל אחד ואחד, לראשון
אמר אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור, וכן אמר לשני, וכן אמר
לשלישי, לכל אחד בפני עצמו יתחנן אם נא מצאתי חן בעיניך .. וזה
דרך מוסר וכבוד מרוב חפצו להתנדב עמהם.

2. בראשית* פרשת וירא) פרק יח פסוק ז כג
(ז) וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה: (יח) ואברהם היו
יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל גוי הארץ: (יט) כי ידעתיו למען
אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה
ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו: ... (כב) ויפנו
משם האנשים וילכו סדמה ואברהם עוזנו עמד לפני ה': (כג) ויגש
אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע:
ספורט

וכל זה אמר הא-ל יתברך לעשות "למען אשר יצוה" אברהם לבניו,
בראותו גודל חסדיו גם לרשעים, ומשפטיו נגד הבלתי שבים, "ושמרו
(דרך ה') לעשות צדקה ומשפט":

3. חכמה ומוסר חלק ב סימן ריג
רבי שמחה מרדכי זיסקינד (זיסל) ז"ו
והנה השי"ת יודע הכל וידע שבאמת אין שם צדיקים שיגינו, ולמה
גלה לו, הלא לא הועילה תפלתו? לזה אמר "המכסה אני מאברהם
וגו' ואברהם היו יהי' לגוי גדול ועצום ונברכו בו" וגו', והכל לומדים
ממעשיו, ויגזרו אומר כי אין לחוס על רשעים כלל. ובאמת לא כן הוא,
כי יש לחוס על רשעים ג"כ. "מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים
שירה" (סנהדרין לט ע"ב). "יתמו חטאים מי כתיב חוטאים חטאים
כתיב" (ברכות י ע"א). וזהו שאמר המכסה אני מאברהם הלימוד
הזה, אלא אודיעו ויבין כי כוונתי להתפלל על רשעים ג"כ ולבקש
רחמים עליהם. וזהו "כי ידעתיו", פי' הודעתיו לו את דבר סדום, "למען
אשר יצוה את בניו וביתו אחריו ושמרו את דרך ה' לעשות צדקה
ומשפט", פי' המשפט שהקב"ה עושה עם הרשעים בא ג"כ מצדקה
הקודמת לו, כי מאריך אף הרבה, וגם אינו עושה עול כלל, ומשלם גם
לרשע שברשעים אפילו על מצוה קלה שעושה שכן מרובה, טבע
האדם שכלפי שונאו מסיר עין מן הטוב שבו ואינו רואה אותו כלל, אך
לא כן הקדוש ברוך הוא, עשיו ה' רשע וה' לו דבר טוב אחד כדאיתא
במדרש, ראה כמה שכר נטל הוא ובניו זמן מרובה. ומזה ילמד האדם
לילך בדרכי השי"ת כנ"ל. וזהו שרצה השי"ת להודיע לאא"ה ענין
סדום ללמוד דרכי רחמנותו. וזהו "המכסה אני מאברהם וגו' ואברהם
ה' יהי' לגוי גדול", פי' ותחסר הידיעה הזאת הנחוצה להנהיגת עם
רב. מלכים ושופטים מבניו יצאו. נחוץ להודיע להם הנהיגת עם העולם
למען ילכו גם הם בדרכי הנ"ל. וזה הפלא ופלא מאד.

4. בראשית* פרשת וירא) פרק יח פסוק כה
(כה) חללה לך מעשת כדבר הזה להמית צדיק עם רשע והיה כצדיק
כרשע חללה לך השפט כל הארץ לא יעשה משפט:
רש"י

חלילה לך - חולין הוא לך, יאמרו כך הוא אומנתו, שוטף הכל, צדיקים
ורשעים, כך עשית לדור המבול ולדור הפלגה:

5. בראשית* פרשת וירא) פרק כ פסוק יז
(יז) ויתפלל אברהם אל האלקים וירפא אלקים את אבימלך ואת
אשתו ואמהותיו וילדו: ... (א) וה' פקד את שרה כאשר אמר ויעש ה'
לשרה כאשר דבר:
רש"י

סמך פרשה זו לכאן ללמדך שכל המבקש רחמים על חבירו והוא
צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה, שנאמר (לעיל כ יז) ויתפלל וגו'
וסמך ליה וה' פקד את שרה שפקד כבר קודם שרפא את אבימלך:

וכל הרשעה כולה, היא רק מקבלת ולא משפעת, יסוד בריה קלה דמעלנא אית לה ומפקנא לית לה. אברהם הובטח במגן שלא תזיקהו השפעתו שהיתה שפוכה על פני כל והולכת לרעים ולטובים, בהיותו מעין דוגמא של חסד של מעלה, אנכי מגן לך, ובמעמקי התורה השמירה היא נתונה לכל אחד ואחד ע"פ מדתו, ויש שהוא מוכרח להשמר שלא להיות מהנה לשום מקום שפל, כדי שלא תשוב שום השפעה שפלה עליו, ומרוב ענותנותו של רבי אמר אוי לי שנתתי פתי לעם הארץ, והשבת אבדה לנכרי אסורה משום למען ספות הרוה את הצמאה, ולא מעלין ולא מורדין נכרים ורועי בהמה דקה. ואם החסד בנטייתו הפראית לא יכיר את עמקם של סייגי קודש הללו, יזרח עליו אור תורה ממקור החסד הנאמן ששם המלכות נתונה, והעולם על ידו בבנה ונתכונן, חסדי דוד הנאמנים.

24. תורה אור לך לך ב*האדמו"ר חזקן בעל התניא

(אנכי מגן לך). פי' מגן אברהם. דהנה נודע שאברהם הוא בחי' חסד גדול עד מאד בלי שום מונע וכולם טובים בעיניו והוא רק טוב ולכן אמר לו ישמעאל יחיה לפניך שפי' שיחיה לעד לפניך שהוא בחי' א"ס בלי גבול ואעפ"י שהוא יודע מהו ישמעאל אעפ"כ מחמת חסד גדול וטובו הגדול רוצה שיחיה ולא זו בלבד אלא שרצה שיחיה לחסד בלי גבול.... והנה נודע שבכל בוקר דאברהם בחי' חסד מתעורר בעולם וישכם אברהם בבוקר וכדאיתא בזוה"ק והקב"ה רוצה להנהיג את העולם בבחי' חסד. אם לא היה מגן לבחי' חסד הנ"ל לצמצם חסדו וטובו ולתת דרך צמצום כמו שצריך רק להחיות הקליפות מפני שצריכין בשביל סטרא דקדושה שיהיה אתהפכא חשוכא לנהורא כידוע. ואם לא היה דרך צמצום היה חיותם בלי גבול ולא היו יכולים לבער הרע מן הארץ. ולכן בכל בוקר כשמתעורר מדת אברהם מדת חסד כנ"ל אנו צריכין לברך ברכת מגן אברהם. מגין שיעשה מגין לבחי' אברהם הנ"ל לטובתינו:

25. בראשית* פרשת וירא/ פרק יט פסוק א. ח

(א) וַיְבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֵמָה בְּעֶרְבַּי וְלוֹט יֹשֵׁב בְּשַׁעַר סְדֵם וַיֵּרָא לוֹט וַיֵּקָם לִקְרָאתָם וַיִּשְׁתַּחוּ אֲפָיִם אֲרָצָה: ... (ח) הִנֵּה נָא לִי שְׁתֵּי בָנוֹת אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ אִישׁ אוֹצִיָּאָה נָא אֶתְּהֶן אֵלֵיכֶם וַעֲשׂוּ לָהֶן כְּטוֹב בְּעֵינֵיכֶם רַק לֹאֲנָשִׁים הָאֵל אֵל תַּעֲשֶׂה דְבַר כִּי עַל כֵּן בָּאוּ בְּצֵל קִרְיָה: רש"י

וירא לוט וגו' - מבית אברהם למד לחזור על האורחים:

26. דברי אליהו בראשית פרשת וירא

לפי שאין השלימות ניכר באדם אלא כשיש לו שני מדות הפוכות, כגון מדת רחמנות ואכזרות, לפי שכשהאדם נוהג במדה אחת אין מוכרח לומר שהוא צדיק, אלא י"ל שכך הוא טבעו אבל כשיש לו שני מדות הפוכות כגון רחמנות ואכזרות אז מוכח שהוא צדיק, ... וז"ש בתהלים לעשות נקמה בגוים וכו' הדר הוא לכל חסידיו ר"ל שאע"פ שהם חסידים שמתנהגים במדת הרחמים אעפ"כ יעשו נקמה בשונאיהם שהיא מדה הפוכה, וזה הדר להם. וז"ש כאן בעקידה עתה ידעתי כי ירא אלדים אתה, לפי שקודם לכן לא היה אלא רחמן מאד שהיה מכניס אורחים וגומל חסדים. אבל המדה של אכזריות ולכופ א"ע ולקיים מצות הבורא ית' עדיין לא היה ניכר בו והיו יכולים לומר שאברהם איננו צדיק גמור ח"ו, אבל בעקידה שעשה ג"כ מדת אכזריות שרצה בכל אות נפשו לקיים מצות הבורא ולשחוט את בנו יחידו אשר בו תלוי כל חיותו א"כ עתה נשלם וניכר שהוא צדיק גמור:

27. שמות רבה* ויילנא* פרשת משפטים (פרשה לא סימן טו

ד"א לא תהיה לו כנושה... בא וראה כל בריותיו של הקדוש ברוך הוא לוויין זה מזה, היום לזה מן הלילה והלילה מן היום, ואין דנין זה עם זה כבריות ב"ו לזה מחבירו ומבקש לבולעו ברבית ובגזל ואלו שנטולין רבית אומרים להקב"ה למה אין אתה נוטל מעולמך שכן שהבריות בתוכו

28. רות רבה* ויילנא* פרשה ב סימן יד

א"ר זעירא מגלה זו אין בה לא טומאה ולא טהרה ולא איסור ולא היתר ולמה נכתבה ללמדך כמה שכן טוב לגומלי חסדים.

14. תלמוד בבלי מסכת סוטה דף יד עמוד א

דרש ר' שמלאי: תורה - תחלתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים; תחילתה גמילות חסדים, דכתיב: ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם; וסופה גמילות חסדים, דכתיב: ויקבר אותו בגיא.

15. ויקרא* פרשת קדושים (פרק כ פסוק יז

(יז) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אָחִיתוֹ בֵּת אָבִיו אוֹ בֵּת אִמּוֹ וְרָאָה אֶת עֲרֻתָּהּ וְהָיָה תְרָאָה אֶת עֲרֻתוֹ חֶסֶד הוּא וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְנֵי עַמָּם עֲרֻת אָחִיתוֹ גְּלָה עֲלֵיוֹ וְיָשָׂא: רש"י

(יז) חסד הוא - לשון ארמי חרפה חסודא. ומדרשו אם תאמר קין נשא אחותו, חסד עשה המקום לבנות עולמו ממנו, שנאמר עולם חסד יבנה:

16. תלמוד בבלי מסכת נזיר דף כג עמוד א

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב: כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם? ... משל ללוט ושתי בנותיו עמו, הן שנתכוונו לשם מצוה - וצדיקים ילכו בהם, הוא שנתכוון לשם עבירה - ופושעים יכשלו בהם.

17. (ר) נחום מטשרנוביל- פרשת שלח

שזה בא מבחינת חסד עליון, אך בהשתלשלות למטה הוא אהבה נפולה בתאוות ניאוף" (בעל שם טוב על התורה); "הנה, מי שהולך אל הערוער ר"ל, הלא הוא מחמת אהבה שבו, הלא האהבה היא חסד, המידה שבבורא יתברך שמו, ועתה עושה בזה רעה, ומוריד האהבה כביכול במקום מטונף... האהבה המלובשת בעריות הוא בחינת נובלות מן האהבה העליונה, בכדי שעל ידי זה יוכלו לבוא לאהבת ה'... ואיש אשר ייקח את אחותו, ונמשך למטה עם אותה המידה, איך לא נתן דעתו להבין כי חסד הוא, פירוש, שהוא נובלות ממידת החסד העליונה, בכדי שעל-ידי-זה יהיה לו בנקל לבוא לאהבת הבורא ברוך הוא, ואדרבא על-ידי זה נמשך למטה ומכריח כביכול רצון וכוונת הבורא ברוך הוא לשנותו וד"ל, ואין לך פגם גדול יותר מזה ח"ו"

18. תהלים פרק כה פסוק י

(י) כָּל אֲרָחוֹת ה' חֶסֶד וְאֶמֶת לְנֶצֶר בְּרִיתוֹ וְעֵדוּתוֹ

19. בראשית* פרשת וירא/ פרק יח פסוק יט

(יט) כִּי יִדְעִיתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת בְּנֵי וְאֶת בִּיתוֹ אֲחֵרֵי וְשִׁמְרוּ דְרָךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הִבִּיֵּא ה' עַל אֲבְרָהָם אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלָיו:

20. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף עט עמוד א

שלשה סימנים יש באומה זו: הרחמנים, והביישנים, וגומלי חסדים... גומלי חסדים, דכתיב: למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו

21. משנה מסכת אבות פרק ה משנה י

ארבע מדות באדם האומר שלי שלי ושליך שלך זו מדה בינונית ויש אומרים זו מדת סדום שלי שלך ושליך שלך עם הארץ שלי שלך ושליך שלך חסיד שלי שלי ושליך שלי רשע:

22. רבינו יונה מסכת אבות פרק ה משנה י

וקשה שאין יאמרו שזו מדה בינונית והלא המונע עצמו מליתן צדקה רשע גמור הוא ובשלמא למ"ד שהוא מדת סדום אתי שפיר כמו שנאמר הנה זה היה עון סדום אחותך וגו' ויד עני ואביון לא החזיקה אלא הכא מיירי בנותן צדקה מיראת ה' אך בטבעו הוא כילי ולכן אחר שמחזיק עני ואביון מה לנו ולטבעו המדה עצמה בינונית היא וי"א כי מדת סדום היא ושרשו רע מאד כיון שבטבעו הוא כילי

מידת החסד מחברת בין כל חלקי הבריאה

23. אורות הקדוש ד- עמ' תצט

נטיית החסד צריכה הגנה גדולה. עלול הוא בעל החסד, הנוטה להשפיע לכל, להיות ג"כ מקבל מכל, כך היא דרכה של השפעה, שהיא חוזרת אל הנותן באיזה צורה מושפעת. ומה אפל הוא המצב, כשהנושאים השפלים והמזהמים יחזירו השפעתם, אחרי אשר נפגמה תחת ידם אל הנותן והמשפיע, באיזה צורה של צליל בת קול. אמנם זהו כוחו של אור חסד א-ל עליון, א-ל זועם בכל יום, שלא תשוב שום השפעת קבלה כ"א מהנושאים הטהורים, ותפילת ישרים רצונו,

29. רות פרק א פסוק ח

ותאמר נעמי לשתי כלתיה לכה שכנה אשה לבית אמה יעשה יעשה
ה' עמכם חסד כאשר עשיתם עם המתים ועמדי:

מלבי"ם

עז"א יעשה ה' עמכם חסד ר"ל כבר עשיתם עמדי חסד די והותר בין
עם המתים ובעודם חיים שהיו טובות לבעליהם ובין עמדי

30. רות פרק ב פסוק יט . כ

(יט) ותאמר לה חמותה איפה לקטת היום ואנה עשית יהי מפירך
ברוך ותגד לחמותה את אשר עשתה עמו ותאמר שם האיש אשר
עשיתי עמו היום בעז: (כ) ותאמר נעמי לכלתה ברוך הוא לה' אשר
לא עזב חסדו את החיים ואת המתים ותאמר לה נעמי קרוב לנו האיש
מגאלנו הוא:

31. רות פרק ג פסוק י

(י) ויאמר ברוכה את לה' בתי היטבת חסדך האחרון מן הראשון
לבלתי לקח אחרי הבחורים אם דל ואם עשיר:

רש"י

(י) מן הראשון - אשר עשית עם חמותך:

סיכום:

חסד בא להשפיע טוב על הסביבה. פעמים שהחסד מצד
המשפיע עובר את הגבול ואז החסד מוגדר חרפה. אברהם
אבינו איש חסד, התבוננות בפרשת וירא מפגישה אותנו גם
בחסד של אברהם אך גם כביכול באכזריות. העמקה בפרשה
מבררת לנו מהו החסד הנכון והרצוי ומדוע מידת החסד היא
יסוד לכל המידות כולם .

